

АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ НАПРЯМКІВ СТАЛОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

О.М.ГУЦАН

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки бізнесу

Т.О.КОБЄЛЄВА

д.е.н., професор, професор кафедри економіки бізнесу

П.Г.ПЕРЕРВА

д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки бізнесу

Національний технічний університет «ХПІ» (м. Харків)

Існуюча концепція сталого інноваційного розвитку сьогодні в переважній більшості дослідників розглядається через призму триєдиного підходу, який включає до визначення сталого інноваційного розвитку три складові: економічну, соціальну та екологічну [1], що в основному і відтворює наявні можливості та результати цих досліджень. Передумови до появи цієї концепції виникли в процесі роботи «Римського клубу», коли його творці звернули увагу на взаємозалежність трьох ключових аспектів розвитку - екологічного, економічного та соціального [2]. У 1983 р з ініціативи ООН була створена Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку (МКОСР), очолювана прем'єр-міністром Норвегії Г.Х.Брундтланд. У квітні 1987 року на 42-й сесії Генеральної асамблеї ООН комісія представила доповідь про довгостроковий розвиток людства, названий «Наше спільне майбутнє». У цій доповіді було вперше сформульовано визначення поняття «сталий інноваційний розвиток», яке отримало найбільш широке поширення в правових джерелах і науковій літературі. Одним з основоположників цього найбільш затребуваного в сучасних умовах наукового трактування сталого розвитку є професор економіки Едвард Барб'є, в роботах якого вперше в 1987 році прозвучала ідея про те, що завдання охорони природного середовища і досягненні високих показників в соціально-економічному розвитку підприємства не тільки не суперечать один одному, а навпаки, можуть сприяти

взаємному посиленню позитивних ефектів при їх досягненні [4]. Американський економіст, прихильник триєдиного підходу Дж. Сакс в своїй праці «Вік сталого розвитку» визначає концепцію сталого розвитку, перш за все, як «соціально інклюзивне і екологічно стале економічне зростання» (рис. 1), підкреслюючи при цьому, що зростання провідних економік світу на даний момент не відповідає критеріям сталого (безкризового) інноваційного розвитку [5]. Крім того, Дж. Сакс виділяє четвертий невід'ємний елемент - управлінський, вказуючи тим самим на те, що якісні характеристики політичних інститутів і прийнятих владними структурами рішень можуть мати визначальне значення в реалізації заявлених в оновленій версії порядку денного ООН щодо мети та задач сталого інноваційного розвитку [5].

Разом з тим, поза увагою дослідників в певній мірі залишається надзвичайно важливий напрямок, пов'язаний з безпековою складовою сталого інноваційного розвитку, зокрема, з такими негативними явищами в економіці будь-якої країни як корупція, шахрайство, відмивання грошей та фінансування тероризму (ВГ/ФТ), порушенні законодавчих і нормативних актів, положень корпоративної етики. Всі ці негаразди притаманні і українській економіці, що зумовлює необхідність їх детального дослідження, осмислення та проведення відповідних наукових досліджень по максимальному зменшенню або повному усуненню цих проявів.

У наукових працях багатьох авторів [1-19] досліджено фактори та умови досягнення сталого інноваційного розвитку промислових підприємств з наявної тріади його основних складових - економічної, екологічної та соціальної. Переважна більшість досліджень з питань формування та практичної реалізації концепції сталого інноваційного розвитку якраз і орієнтується на вказані складові. Зокрема, такої думки дотримується О.Косенко [10] та Н.Ткачова [17], які вважають, що економічна, соціальна та екологічна складові в повній мірі відповідають принципам сталого інноваційного розвитку держава та її суб'єктів. Дещо іншого погляду дотримується О.Маслак з співавторами [16], які пропонують залишити тільки екологічну складову сталого інноваційного

розвитку стверджуючи, що «...за складовими сталого інноваційного розвитку тільки в екологічній сфері простежується зв'язок зі сталим інноваційного розвитком, а в економічній та соціальній він відсутній. Державна, регіональна, економічна, соціальна та промислова політика в законодавстві, концепціях, стратегіях, програмах не визначає потреб і механізмів переходу України до сталого інноваційного розвитку» [7]. Разом з тим, ці ж дослідники звертають увагу на важливість і необхідність безпекової складової в концепції сталого розвитку країни, наголошуючи, що «...стратегічною помилкою щодо успішного запровадження сталого розвитку в Україні стала невизначеність його принципів та ідей у законодавстві України з національної безпеки [11]. Розгляд проблеми сталого інноваційного розвитку через призму використання та освоєння сукупних ресурсів, резервів і можливостей різної природи, поєднання яких генерує процес формалізації системних ознак сталого інноваційного розвитку країни здійснено в наукових працях С.Ілляшенко [12] та Т.Гусаковська [19]. Ці дослідники зовсім не виділяють складові сталого інноваційного розвитку, вважаючи ресурсний підхід базовим при вирішенні проблем та задач сталого інноваційного розвитку. В розглянутих працях здебільшого звертається увага на прерогативу національного рівня, не вбачаючи при цьому місця, ролі та задач для промислового підприємства.

Разом з тим, на наш погляд, повноцінна реалізація концепції сталого інноваційного розвитку нерозривно пов'язана з відповідним її забезпеченням на усіх рівнях управління (національному, регіональному, галузевому, підприємства). Ефективного інноваційного розвитку можна досягнути тільки з допомогою успішного функціонування первинної ланки економічної системи – промислового підприємства, яке відіграє вирішальне значення в розвитку і життєдіяльності сучасного суспільства. Ключова роль підприємства знаходиться в центрі наукових досліджень Н.Ткачової [9] [17] та С.Нагі [15], які вказують, що принципові положення концепції сталого інноваційного розвитку можуть бути реалізовані і на рівні окремого промислового підприємства.

Формування базових положень та складових сталого інноваційного розвитку неможливо без теоретичного обґрунтування цього терміну. Тут також у дослідників немає єдиного підходу. На думку одних економістів [1, 7, 14], під сталим інноваційним розвитком зазвичай розуміють здатність протистояти негативним впливам, переважно стихійним силам природи, здатність попередити або послабити спади виробництва. Виробництво зі сталим інноваційним розвитком може бути визнано лише таке, яке забезпечує задоволення певного набору конкретних потреб з мінімальними витратами і в найкоротші терміни, виходячи з наявних ресурсів і реальних можливостей ефективного використання. Сталий інноваційний розвиток, на думку інших вчених, передбачає перехід від нинішнього використання ресурсів до економіки їх системного відтворення [3, 8, 13]. Ядром системи сталого інноваційного розвитку виступає підсистема відтворення якісних ресурсів, головним серед яких є людський потенціал. Якщо виходити із загальних позицій, під сталим розвитком слід розуміти розвиток, що враховує рівновагу інтересів нинішнього і майбутніх поколінь. Отже, основу формування концепції сталого інноваційного розвитку повинна складати ідея динамічно збалансованого взаємодії економічної, соціальної та екологічної сфер суспільного розвитку.

Література

1. Кобелева Т.О., Витвицька О.Д., Перерва П.Г., Ковальчук С.В. Стратегічне управління розвитком підприємства на засадах інтелектуальної власності // *Вісник НТУ "ХПІ" (економічні науки) : зб. наук. пр.* Харків : НТУ "ХПІ", 2022. № 1. С. 52-57.
2. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства // *Економіка: реалії часу*. 2018. № 1 (35). С. 98-106.
3. Перерва П.Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві // *Навч. посібник для інж.-техн. вузів*. Харків: «Основа», 1993. 288с.
4. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Ткачова Н.П. Формування інноваційної та інвестиційної політики промислового підприємства на засадах збалансованої системи показників // *Вісник НТУ "ХПІ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний*

прогрес та ефективність виробництва. Харків : НТУ "ХПІ", 2015. № 59 (1168). С. 96-100.

5. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. (2012) Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.

6. Pererva P.G., Kocziszky G., Veres Somosi M. (2019) Compliance program: [tutorial]. Kharkov; Miskolc : NTU "KhPI". 689 p.

7. Pererva P.G., Tkachev M.M., Kobieliava T.O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч.2. С.240-246.

8. Tkachov M.M., Pererva P.G., Kobieliava T.O., Tkachova, N.P., Diachenko T.A. (2021) Management of relations with enterprise stakeholders based on value approach // *Problems and Perspectives in Management*. Vol.19, Iss.1. P.24-38.

9. Kosenko O.P., Kobieliava T.O., Tkacheva N.P. (2017) Monitoring the commercial potential of intellectual property // *Scientific bulletin of Polissia*. №1, ч.2. С.140-145.

10. Kocziszky G., Kobieliava T.O., Pererva P.G., Veres Somosi M. Compliance program. Kharkov-Miskolc: NTU «KhPI». 2019. 689 p.

11. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.

12. Ілляшенко С.М., Перерва П.Г., Маслак О.І., Кобелева Т.О., Кучинський В.А. Ефективність інформаційних технологій в управлінні інтелектуальною власністю промислового підприємства // *Вісник НТУ "ХПІ": зб. наук. пр. Екон.науки*. Харків : НТУ "ХПІ", 2021. – № 1. – С. 53-58.

13. Tkachova N., Kobieliava T., Pererva P. Formation of competitive advantages of machine-building enterprises on the basis of the benchmarking concept [Electronic resource]. *International Marketing and Management of Innovations: Global Sci. E-Journal*. Bielsko-Biala, 2021. № 6. 10 p.

14. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354 с.

15. Nagy S., Pererva P.G. (2021) Formation of an innovative model of the Hungarian business economy // *Marketing of innovations. Innovations in marketing: materials of the Intern. Sci. Internet Conf.*, December 2021. Bielsko-Biala. P. 51-54.

16. Маслак О.І., Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Кучинський В.А., Ілляшенко С.М. Аутсорсинг патентних, логістичних та інформаційних послуг як інструмент підвищення ефективності управління інтелектуальною власністю на промисловому підприємстві // *Вісник НТУ "ХПІ": зб. наук. пр. Екон.науки*. Харків : НТУ "ХПІ", 2021. № 2. С. 21-26.

17. Ткачова Н.П., Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Формування інноваційної та інвестиційної політики промислового підприємства на засадах збалансованої системи показників // *Вісник НТУ "ХПІ": зб. наук. пр. «Технічний прогрес та ефективність виробництва»*. Харків: НТУ "ХПІ", 2015. № 59 (1168). С. 96-100.

18. Кобелева Т.О. Сутність та визначення комплаєнс-ризиків // *Вісник НТУ "ХПІ": зб. наук. пр. Екон.науки*. Харків: НТУ "ХПІ", 2020. № 1 (3). С. 116-121.

19. Гусаковська Т.О., Кобелева Т.О. Вплив розміру збитків від порушень прав інтелектуальної власності на процес ціноутворення // *Вісник НТУ "ХПІ": зб. наук. пр. «Технічний прогрес та ефективність виробництва»*. Харків: НТУ "ХПІ", 2014. № 64 (1106). С. 52-57.

КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА